

a népmesekincs kódexírójáról

Kedde reggel az egri Gárdonyi Géza gimnáziumban emléktáblát avattak, melyen megörökítették az iskola nagy nevű egykori diákjának, dr. Berze Nagy Jánosnak (1879—1946) emléket. Pénteken pedig a gyöngyösi Vak Bottyán gimnázium Berze Nagy Jánosról elnevezett néprajzi szakköre leleplezi néhai diákjának arcképét, és ünnepélyesen elhelyezi az iskola dísztermében „a gimnázium nagyjainak” galériájában.

Szót érdemel ez a két apró hír, részint azért, mert szép példája mindkettő a múlt, a hagyományok megbecsülésének, ápolásának, részint pedig mert Berze Nagy János neve alig ismerős még kulturális közvéleményünkben is. Minap volt halálának 20. évfordulója. Ha az országos lapok nem is, szülőföldjének, Heves megyének napilapja, a *Heves megyei Népújság* és a *Dunántúli Napló* (Pécs) megemlékezett róla.

Pótolhatatlan hagyatéka

Besenyőteleken született 1879-ben; apja pásztor volt. A pesti egyetemen 1905-ben kapott bölcsészdoktori diplomát. Tanfelügyelői töllekként kezdte, volt igazgató, segédtanfelügyelő, majd 1915-től 1939-ig tanfelügyelőként működött. 1902-ben megjelent egyetlen verseskötete *Tiszamentről* címmel, aztán búcsút mondott a szépirodalomnak: szülőföldje nyelvjárásáról írt (1905), majd összegyűjtött egy kötetnyit élő néphagyományai-ból, s ez megjelent a Ma-

gyar Népköltési Gyűjtemény nevezetes sorozatának 9. köteteként (1907). Elméleti munkákkal is foglalkozott. A *Magyarság Néprajza* című hatalmas kézikönyvben tőle való a népmeséről szóló fejezet. Értékes mű a szőlő- és a földművelés tárgyaló tanulmánya. A baranyai tanítók közreműködésével három hatalmas kötetben gyűjtötte össze a táj népköltését.

Főműve azonban csak halála után, 1957-ben jelenhetett meg. A *Magyar népmesetipusok* két kötetű világvizsgálatban is ritka, monumentális alkotás. Népmesekincsünk elemző, motívumait áttekinthetően feltáró kódexe hatalmas szolgálatot tett a magyar kultúra és tudomány világhírűvé. Jellemző, hogy a magyar néprajztudomány még kollektív munkával és máig sem tudta pótolni Berze Nagy Jánosnak ezt a régi, megjelenése előtt évtizedekkel készült, tehát módszerében és anyagában mára már megújításra váró, ám mégis pótolhatatlan művét.

Szobor, utca, emléktábla

Szegedi kapcsolata is van. Igaz csak annyi, hogy levelezésben állott a mi jeles folkloristánkcal, Kálmány Lajossal (1852—1919), és bőven kiaknázta szegedi gyűjteményeit. Kálmány meg Berze Nagy tipustanulmányaihoz szolt itt-ott kiegészítő, helyesbítő hozzá. Ez a tudományos barátság, e két férfi sokban hasonló életműve ösztönöz néhány tanulság levonására.

Berze Nagy Jánosnak szobra áll szülőfalujában, az általános iskola róla kapta nevét. A jászberényi, gyön-

gyösi, egri gimnáziumokban emléktáblát állítottak neki. Gyöngyösön utcát neveztek el róla. Pécsen domborműves arcképével díszített márványtábla és Újmeceks-alján — az Uránvárosban — egy most épülő út neve örzí emekét. Ám ennél is többet jelent, hogy könyveit, a *Magyar népmesetipusokat* és az *Égigérő fa* című tanulmányait a Baranya megyei tanács adta ki.

És a mi „Berze Nagyunk...”

Kálmány Lajosnak majd húsz éve, 1947-ben a haladó ifjúság emléktáblát állított Oltványi u. 2. sz. alatti lakóházán, a Magyar Néprajzi Társaság sürgetésére pedig a városi tanács 1952-ben utcát nevezett el róla. A többi néma csend...

Móra Ferenc már 1928-ban azt kérdezte: lesz-e valahol, valamikor „a legnagyobb magyar folkloristának” szobra szülővárosában? S azt követelte: „Valame-lyik nagyszavú embere vagy vezető testülete a városnak kezébe vehetné a dolgot. Ha már szegyeink kell magunkat a jövő előtt az utolsó magyar sáman életéért, haláláért, legalább az emléke megbecsülése legyen javunkra szóló enyhítő körülmény”.

De sokat leírtam ezt az idézetet én is már 1947 óta is. Hasztalan. Pedig a jeles tudós szülőházának környéke, Felsőváros, szoborban amúgy is szegény.

Tennivalóinkra emlékezett bennünket Berze Nagy János évfordulója. Nem véletlen ez: a nagy tudósok, fegyvertársak életműve az utókor kultúrájában egy-egy évszázadig, szétválaszthatatlan vegyületet alkot. Amikor egyikről emlékezünk, tisztelgetünk adunk a másiknak is.

Péter László

Mai vendégünk

A postások „Vosztok—6” műszaki brigádja

A kis piros kazettában ott csillog az ezüstplakett, egy még kisebb pedig mása; az ezüstkoszorús jelvény. Hat-szoros szocialista brigádra vallanak ezek a kitüntetések. S ugyancsak itt díszleg az asztalon a visszame-nőleg megkapott bronzplakett is. Még sok egyéb kitüntetés vallhatna eredményeiről, olyanok, amelyeket otthon vagy bent a munkahelyükön őriznek: kiváló dolgozók valamennyien, s valószínűleg jókora faplat lehetne beborítani az évek során elnyert oklevelekkel.

Most ök, a cserzett arcú, munkában keményedett, ám mégis jókedélyű, életvidám férfiak a Dél-Magyarország ipari rovatának vendégei. Meghívtuk Szécsi Györgyöt, Csányi Józsefet, Nacs Lajos és Palotás Lászlót, mondanak el, hogyan sikerült hatodszor egymás után elnyerni a szocialista címet, miképp lettek ezüstplakett-tulajdonosok. Velük jött a Csongrád megyei körzeti műszaki hivatal szb titkára, Nacs István, aki nem olyan régen maga is végezte ezt a nehéz, egész embert kívánó szerelőmunkát.

Ami erősebben köt

A válasz hamarosan készen áll, mégpedig példázat formájában. Az egyik üzem vándorzászlót nyert néhány éve. Vezetői tréfásan fogadkoztak: no, ennek végleges helyet csinálunk itt, betonlapot készitünk számára, tőlünk ugyan senki el nem viszi. Esztendő múltán mégis búcsúzniok kellett a zászlótól. Mikor aztán újra visszaszerezték maguknak, levonták a következtetést, nem betonra van szükség, hanem állan-

dó, folyamatos jó munkára, erős akaratra, szilárd kollektív szellemre.

Nos, a Vosztok—6, amely hivatalosan a „híradástechnikai hálózatszerelő szakmunkások”, közönségesen a „drótosok”, „vonalasok” munkacsapata, jó előre tudhatta ezt a tanulságot. Mint Nacs István elmondja, 1959 decemberében alakult a szerelőbrigád, s esztendő fordultával már jelvény, oklevél volt a birtokukban. S a kezdeti lendület később sem vesztett erejéből, sőt nőtt.

— A névsor ugyanez volt?

— Nem. Ketten azóta megváltak tőlünk, nem haraggal, áthelyezés, átszervezés volt az ok — mondja Nacs Lajos. — Nálunk — folytatja kis szünet után a napbarnított arcú, szemüveges, idős munkás — nagyon sokat jelent az összeköttetés, hogy az ember még a gondolatát is tudja a másiknak. Nem könnyű erre a szakmára betanítani valakit, az összhangot csak az évek hozzák meg szak-társ és szaktárs között.

Egymásban bízva

— Sok függ attól, hogy bízunk, bízhatunk egymásban. Végre is a szó szoros értelmében egymás kezében vagyunk nem egyszer — hajol előre a brigádvezető. — Képzeld el, tetőn dolgozunk, sokszor egész mere-deken, és az egyik ember kötéllal tartja a másikat. Szóval nem babra megy a játék. Ezért fontos a néhány év együtt dolgozás, ez az az iskola, amely a fel-tétlen bizalmat, s a nyugal-mat adja.

Nemcsak a telefont, a géptávírók vonalát is ők hozzák rendbe. „Ha az idő ki-adja” — teszik hozzá, a posta forgalmi részlegének is segítenek levélszekrényt cserélni. Ez most a szabadtéri előtt egy kicsit hozzátartozik a város csinosításához is, éppúgy, mint a levelezőlap- és bélyegautomaták szerelése.

— Persze sok egyébbel is foglalkozunk — jegyzi meg a brigádvezető. — Gyakran „ballagunk” a tetőkön, megessék hát, hogy eltörik alattunk a cserép. Olyankor lefedőd szakmunkásokkal léptetjük elő magunkat.

— A telek, azok kutya-kemények a „drótos” szá-mára — véli az ősz, gyér-ülő hajú Csányi József, mikor a nehézségekről ér-deklődöm.

Olyankor bizony nehezebb alkalmazni a szakma fegy-vertárát: a mászóvas, a biz-tosítógurtni, a csigász, a tartókötel, a szerszámok kö-rülményesebben vezetik cél-hoz a „vonalas” szerelőt. De a feladat megoldása minden időben egyaránt sürgető, s a brigádtagok zokszó nélkül indulnak el. Nemegyszer este 9-kor riadóztatják őket, hogy helyre kell hozni a város, az ország valamelyik „hallójáratát”. Vagy a nem-zetközi vonalakat, mint két éve, egy nagy téli vihar-ban, mikor a szél rádön-tötte az oszlopsort a vas-útra, s egész éjszaka kint dolgoztak, hogy a szóra szó válaszolhasson a legfonto-sabb áramkörökön.

Akrobatika

— Mennyi a külső, sza-bad ég alatti munkájuk?

— Nagyon sok. 80—90 szá-zalék — mondja Szécsi György.

Bizonyos akrobatáképe-seket is megkíván mun-kájuk: vezetékek kiépítése a magasban, mászás villany-szerelő módra az oszlopo-kon. Párban dolgoznak,

egyik biztosítja a másikat, s nem győzik eléggé hang-súlyozni, mennyire fontos ez. Persze nézője is mindig akad látványos mutatvá-nyaiknak.

— Van úgy, hogy az ember kiül az ablakba, s a lentről csodálkozók azt hi-szik, nincs is őv a derekán — mondja az erős hangú, sasorrú Palotás László. Mi-áallat jegyzek, az 58 éves Csányi bácsi azt fejtegeti a többieknek, hol, merre van a kábelfej, itt a Sajtóház-ban.

— Bizony nagyon fontos a helyismeret — fordul hoz-zám magyarázatunk Palotás László —, csak úgy le-het gyorsan szerelni, ha tu-dom, hol fogjak hozzá. Szerencsére eléggé ismerjük már a várost.

Eddig csak Szegeden fog-lalkoztak állomáscserékkel, telefonok bekápcsolásával, áthelyezésével. Most azon-ban nőtt a feladatuk és fe-lelősségük, áprilistól az egész megyébe kaptak „ki-menőt”. Autón hozzák-ví-szik őket, este tudják meg, mi lesz a következő napi program. Aztán párban, vagy négyesen — ez a fel-adattól függ —, újra in-dulnak másnap oda, ahol szükség van szorgos kezű-re. Otthonuk is távol van, — Tiszasziget, Szőreg, Pe-tőfitelep, Fodortelep — úgy-hogy mindent egybevetve naponta jó néhány órát töl-tenek utazással.

Megtanulák a legfontosabbat

S mégis, mi mindenre te-lik erejükből! Nézem a vál-lalási jegyzőkönyvet. Tavaly az elrendelt munkákat úgy végezték, hogy 519 órát megtakarítottak; így ezt az időt különféle alközpontok felújítására tudták fordíta-ni. Megtanulták, s állandóan újra megtanácskozzák az új-fajta berendezések beköté-sét. Egy szaktársuk, Sérés István házépítésében 121 órát segítettek, de más-kor, másoknak, egymásnak is gyakran segítettek az otth-onteremtésben. Idén pedig többek között 30 ezer fo-rintos anyagtakarítást terveznek a helyi hálózat-ban elfekvő tartók, huzalok, egyéb anyagok lebontása és felhasználása révén.

— Melyik a legfontosabb vállalkásuk?

— Talán az, hogy saját hibáinkból nem fordul elő üzemi baleset — válaszol-nak. Érthető és természetes ez, az egymásért, önmaguk-ért érzett felelősség tükrö-ződik benne.

A brigádvezető ma nem megy haza Tiszaszigetre, „iskolás” napja van. Máso-dikos a Villamosipari Tech-nikumban. Ők is mennének szívesen — mondja Csányi bácsi, csakhát nem lehet visszafelé forgatni az idő kerekét. Persze tanulnak ők valamennyien, hisz sokol-dalú, sokat kívánó szakma ez.

Egyet pedig — ez a sza-vaikból is, tetteikből is ki-világlik — jól megtanultak már: az összetartást, együtt-dolgozást, a kölcsönös fele-lősséget. Ez a kútfeje min-den eredményüknek. Garai Gábor arról ír egyik szép versében, milyen tökéletes az összhang a trapézon együtt lengő két artista kö-zött, s hogy milyen szép lenne, ha az emberek is ennnyire tudnák egymásra-utaltságukat, összetartozá-sukat, mint ők ketten. A bú-csúzás után az a jóérzés marad meg bennem, hogy ők, a város hallásának gyó-gyítói, ilyen emberek.

Simai Mihály

Olvasóink írják

Higiénia — de hogyan?

Süteményt vásároltam a Széchenyi téri pavilonban, amely zsúfolásig tele volt friss, ropogós süteménnyel. Vásárlás közben viszont felfigyeltem, hogy két takarító akkor végezte a pavilon takarítását, s mosták az ablakot a sütemények felett. Nem volt öröndetes látvány, lehetett volna ezt máskor is végezni, amikor nincs kiszolgálás. Az eladó-nőt megkérdeztem, hogy mi a véleménye erről az eljárásról. Helyette az egyik takarítónő válaszolt ilyen hangon: „Mi lenne, ha minden seprűnél parancsolna?” Erre a kijelentésre kár lett volna válaszolni, viszont most érdemes megkérdezni ezek után az illetékesektől: minderről mi a véleményük?

F.

Ötvenéves találkozó

Ötven éve, 1916. júni-us 24-én búcsúztunk Szegeden az állami fő-gimnáziumtól, tanára-inktól, s mi végzős diá-kok egymástól.

Azóta négyszor ta-lálkoztunk, volt alka-lom, amikor mindany-nyian együtt voltunk. Vajon az idén, a Sze-geden rendezendő 50 éves találkozóon hányan látjuk viszont egymást? Bizonyára ma már ke-vesen élünk. Hiszen so-kan közülünk meghal-tak a háborúban. De akik együtt leszünk, a felejthetetlen emlékeket örömmel idézzük fel újra.

HALBROR LÁSZLÓ
Budapest VII.
Wesselényi u. 46. sz.

Földút és rendezett tér

Öröndetes, hogy rendezik a Lechner teret. Egy évvel ezelőtt aszfaltozták a Füre-di utcát a tér szomszédság-ban. Akkor nem értettük, hogy a Vadász utca és a fü-re-di utca közötti rövid kis földút miért maradt ki az aszfaltozásból. Gondoltuk, hogy a tér rendezése miatt. Állítólag ezen a környéken az utcai gázvezetékek el-avultak. Vagy mégis emiatt hagyták „parlagon” a kis darab útszakaszt? Az össz-kép érdekében jó lenne el-vegezni minden szükséges munkát, tehát a földút meg-szüntetését is.

MOLNÁR JÓZSEFNE

Cikkeink visszhangja

kat és háttérelme-keket a boltok kiraka-taiban, egy adott bolt jellegét tükröző árú-cikkek között elhe-lyezni. Az eddigi ki-rakatoknál ezt a gy-a-korlatot folytatták — nemcsak a jelen eset-ben, hanem a múlt-ban is. Ilyen rende-zési módszerre ösztö-nözte a szegedi ta-nács és a Fesztivál Intéző Bizottság a ki-rakatrendezőket a szabadtéri játékok idején, évek óta ha-gyományossá vált ki-rakatversenyeken is,

Ismétlem: vitatható, hogy helyes-e ez a módszer, nem lenne-célszerűbb telje-sen külön rep-rezentatív kirakat rendezése egy-két he-lyen, kizárólag az ün-nepi játékok népsze-rűsítésére.

Ha S. M. cikke csak idáig megy el, teljesen jogosnak és elgondolkodtató bírá-latnak tartanám. S. M. azonban úgy gon-dolta, hogy az újsá-gírói szabadság ahhoz is jogot formál szá-mára, hogy cikkében

a kirakatrendezők becsületét sértő kijele-ntést tegye: „ki mint él, úgy aszoc-iál”. Nem hiszem, hogy az újságírói etika normái az ilyen alaptalan rágalmak lehetőségét maguk-ban foglalják. Gon-dolom nem helyese-lné a kérdéses cikk írója, ha az idézett mondatot saját aszoc-iációjaként fognánk föl a női fehérenm-ű „Áz ember tragé-diaja” között.

Telkes György,

a Csongrád megyei Ruházati Kiskereske-selmi Vállalat igazgatója